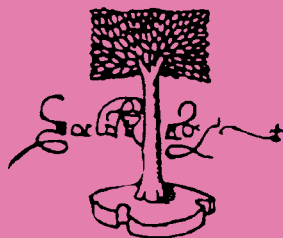


Año LI. urtea

128 - 2019

Uztaila-abendua

Julio-diciembre



FONTES LINGVÆ VASCONVM STVDIA ET DOCUMENTA

SEPARATA

Fontes Linguae

Vasconum-en

50. urteurrena:

jardueren kronika /

50 aniversario de *Fontes*

Linguae Vasconum:

crónica de actividades

Ekaitz SANTAZILIA

Fontes Linguae Vasconum-en 50. urteurrena: jardueren kronika

Aurten mende erdia bete da *Fontes Linguae Vasconum* aldizkariaren lehen zenbakiak argia ikusi zuenetik, Nafarroako Foru Diputazioko Vianako Printzea Erakundeak bultzatuta. Urteurrenaren ospakizunak jarduera sorta bati ireki dio atea 2019 honetan; guztiak bildu dira www.fontes50.es webgunean.

Jarraian, jarduera horien laburpena eskaintzen dugu, kronika gisara.

1. NAZIOARTEKO BILTZARRA

2019ko martxoaren 6an eta 7an *FLV*, 50 urte. *Metodo eta joera berriak (euska) hizkuntzalaritzan* izenburuko nazioarteko biltzarra egin zen Iruñean, Kultura, Kirol eta Gazteria Departamentuaren egoitzan (Navarrerria kalea 39). Euskarabidea-Euskararen Nafar Institutua izan zen ekimenaren antolatzailea eta kudeatzailea.

Biltzarraren xedea zen, batetik, jakintzagai desberdinetako euskalariak ekimen bakarrean elkartzea, euskararen gaineko ikaskuntzen egoeraren zirriborroa egiteko, eta, bertetik, euskararen inguruko ikerketaren zenbait alorretako azken emaitzak ezagutaraztea eta partekatzea, baita haren azterketan aplikatzen ahal diren metodo eta tresna berriak deskubritzea ere.

Biltzarrari Mikel Arregi Pérezek eta Ekaitz Santaziliak eman zioten irekiera, hau da, Euskarabidea-Euskararen Nafar Institutuko zuzendari kudeatzaile eta antolaketa batzordeko buruordeak, eta aldizkariaren zuzendari eta antolaketa batzordeko idazkariak, hurrenez hurren. Itxieran, berriz, Erakunde Harremanetako

kontseilari Ana Ollo Hualdek ere parte hartu zuen, batzorde horretako burua zen aldetik.

Alderdi akademikoan, zenbait hizkuntzalari ibili ziren hizlari, hala nola Joaquín Gorrochategui, Euskal Herriko Unibertsitatekoa, Lola Pons, Sevillako Unibertsitatekoa, eta Lyle Campbell, Hawaiko Unibertsitatekoa¹. Gainera, bederatzi mintegi antolatu ziren, gaika, modu paraleloan. Hona haien izenburuak, zuzendariak eta egitarauak:

– (Euskal) Filologiaren bide zahar-berriak

- Zuzendaria: Blanca Urgell (UPV/EHU)
- Egitaraua:

Martxoaren 6a		
11:45	Blanca Urgell	50 años no es nada: retos y logros de la Filología Vasca desde 1969
12:30	Urtzi Reguero	Zergatik uztartu behar diren filologia eta dialektologia: goi-nafarrerazko testu zaharren ekarpena
13:00	Koldo Ulibarri	Isastik Etxepare «kantatzen»: testua eta kontestua
13:30	Oxel Uribe-Etxebarria	XIX. mendeko Debagoieneko testuez zenbait argitasun: egiletasuna eta iturriak
17:15	Céline Mounole, Aurelia Arcocha-Scarcia	Joanes Etxeberri Ziburukoa berrirakurriz
17:45	I. Alegria, A. Estarrona, I. Etxeberria, R. Etxepare, M. Padilla, A. Soraluze	Euskara historikoaren corpus anotatu baterantz
18:15	Bruno Camus, Sara Gómez Seibane	Los inicios de la nativización del castellano en el País Vasco interior: Testimonios documentales del siglo XIX

1 Osoko hitzaldiak ikus daitezke Euskarabidea-Euskararen Nafar Institutuaren Youtube kanalean, euskaraz gaztelaniaz eta ingelesez.

- Izenak eta hizkuntzak. Onomastika, gure iragan linguistikoa hobeki ezagutzeko lanabesa
 - Zuzendaria: Patxi Salaberri (NUP)
 - Egitaraua:

Martxoaren 6a		
11:45	Patxi Salaberri Zaratiegi	Toponimoen azalpena: hipotesien proba eta frogalekua
12:30	Karlos Cid Abasolo	Euskal deonomastika eta deonomastika konparatua
13:00	Olga Chesnokova	Basque Toponymy of Spanish-speaking Latin America
13:30	Luis Mari Zaldua	- <i>Amo</i> bukaera duten toponimoak
17:15	Mikel Gorrotxategi, Goio Bañales	Somorrostro, mendebaldeko euskararen muga
17:45	Roberto González de Viñaspre	Zaraitzu eta Salazar koronimo bikotea: nondik norako linguistiko-historikoa
18:15	Mikel Martínez-Areta	Enkarterrietako euskal toponimoetako antroponimoak

- Gramatikaren teoria euskararentzat (eta alderantziz)
 - Zuzendaria: Aritz Irurtzun (IKER UMR 5478-CNRS)
 - Egitaraua:

Martxoaren 6a		
11:45	Aritz Irurtzun	<i>Why</i> questions matter
12:30	Itziar Aduriz, J. M. Arriola	Testu-corpusen informazio morfosintaktikoaren etiketatze automatikoa hizkuntz ezagutzan oinarrituz
13:00	Urtzi Etxeberria	Perpaus (ez-)onargarriei zentzua eman nahian
13:30	Laura Vela-Plo	Konparazio egituren koordinazio analisi sintaktiko-semanticoa
17:15	Ricardo Etxepare	From Linear V2 to Fronting V2 in Basque
17:45	Xabier Artiagoitia	Irudi verbs revisited: raising to ergative from complement clauses in Basque
18:15	Hisao Tokizaki	Externalization and morphosyntactic parameters in Basque
Martxoaren 7a		
09:15	Sergio Monforte, Andreas Trotzke	Two syntactic positions for Basque discourse particles and the nature of derivations
09:45	Ane Odria	Datiboen izaera sintaktikoa Pertsona Kasuaren Murriztapenaren argitan
10:15	Ane Berro, Beatriz Fernández	Aditzik gabeko aplikatiboak: islandieratik euskarara, euskaratik giza hizkuntzara
11:15	Javier Ormazabal	Euskararen postposizioak eta kasu gramatikalak
11:45	Miriam Uribe-Etxebarria	Answering some questions about polar questions
12:15	Arantzazu Elordieta	Azentu ezarpenaren eremu sintaktikoaz

- Euskal Literatura ikerketak XXI. mendean: diagnostia eta erronkak
 - Zuzendaria: Mari Jose Olaziregi (UPV/EHU)
 - Egitaraua:

Martxoaren 6a		
11:45	Mari Jose Olaziregi	Hausnarketa zenbait etorkizuneko Euskal Literatura Ikasketez
12:30	Jon Casenave	Zein da klasikoen egoera gaurko euskal literaturan?
13:00	Luzia Alberro, K. Josu Bijueska	Bertsolaritzaren historia, subalternitate modu bat euskal literaturan
13:30	Miren Ibarluzea	Euskal literatura itzuliaren historiografia bateraturantz
17:15	Garazi Arrula, Elizabete Manterola	Itzulpena harreman asimetrikoetan: esanak, eginak eta ezinak
17:45	Katixa Dolharé-Çaldumbide	Alegia genero transbertsalaren ikerketa erkatu saiakera bat
18:15	Aitor Ortiz de Pinedo	Hurbilketa bidaia-kontakizunari
Martxoaren 7a		
09:15	Mikel Ayerbe	Kritika genetikoak egungo euskal literaturan: ikerlerroak, hurbilpenak eta erronkak
09:45	Nerea Arruti	Trauma ondoren: gehiegizko oroimena eta ahanzturak euskal literaturan
10:15	Itziar Madina	Baserriaren tematika marginaletik euskal poetika errural berrira, Eñaut Etxamendiren obra narratiboaren adibidea
11:15	Iratxe Esparza	Euskal narrazio gintzaren gorputz-feminista
11:45	Gorka Mercero	Kontakizunaren borrokatik kontakizunaren elkarbizitza irudikatzerara
12:15	Amaia Elizalde	Zentsura ikasketak gaur egun. Aplikazioa euskal literaturan

- Ahozko euskararen irakaskuntzarako irakasleen prestakuntza
 - Zuzendaria: Ibon Manterola (UPV/EHU)
 - Egitaraua:

Martxoaren 6a		
11:45	Ibon Manterola	Ahozko euskararen irakaskuntzarako irakasleen prestakuntza: euskararen komunitatea garatzeko osagaia
12:30	L. Diaz de Gereñu, I. Idiazabal, L. M. Larringan	Sekuentzia didaktikoak ahozkoa lantzeko: nola osatu irakasleen formazioa?
13:00	Argia Olçomendy	Ahozko euskara, Ipar Euskal herriko irakasleen oinarritzko formakuntzan
13:30	Beñat Lascano	Ipar Euskal Herriko irakasle helduen euskarazko formakuntza ordu parekotasunezko irakaskuntza elebidun baterako.
17:15	Aitor Ortiz de Pinedo	Akademiaren eta mintzamen-irakaskuntzaren arteko trukeaz, glotodidaktikatik
17:45	Ines M. Garcia-Azkoaga	Arloetan euskarazko ahozko erabilerara hamaika jauzitan
18:15	Aroa Murciano, Arantza Ozaeta	Jardueraren azterketa irakasleak prestatzeko bide: debatearen ikas-irakaskuntzako adibidea

Martxoaren 7a		
09:15	I. M. Garcia-Azkoaga, O. Bengoetxea, J. Zabala	Komunikazio-gaitasunak eta ikasleen ahozko euskararen erabilera. Gako zenbait irakasleen prestakuntzarako
09:45	Ainhoa Ezeiza	Ahozkotasanaren didaktika ikuspegi dialetikotik abiatuta
10:15	Olatz Bengoetxea	Ahozko-gaitasunen zeharkakotasuna. Hizkuntzakakoak ez diren irakasgaiak aztergai

– Euskal hiztun natibo/ez-natibo dikotomia auzitan: hiztun-motak, hizkuntza-praktikak eta ideologiak XXI. mendeko euskararen testuinguruan

- Zuzendaria: Esti Amorrortu (Deustuko Unibertsitatea)
- Egitaraua:

Martxoaren 6a		
11:45	Estibaliz Amorrortu	Natiboa/ez-natiboa dikotomia auzitan hizkuntza gutxituen testuinguruan
12:30	Itxaso Rodríguez-Ordóñez	What new speakers of Basque can tell us about the use and social meaning behind Basque ergativity
13:00	Orreaga Ibarra	Whatsappeko Hizkuntza praktikak eta ideologia Nafarroako Unibertsitateko ikasle euskaldunen artean
13:30	Paula Kasares	Familia euskaldunak: definizio proposamena hizkuntza komunitatearen aniztasunaren argitan
17:15	Jone M. Hernández, Jaime Altuna	Taldean jardun, taldean hiztun Praktika-komunitatea nerabeen hizkuntza ikerketan
17:45	Iñigo Beitia	Euskara sasoian? Euskararen sozializazioa Gasteizko pilota elkarte batean
Martxoaren 7a		
11:15	Elixabete Perez-Gaztelu	Euskal hiztun ez-natibo helduen praktikak testuinguru digital euskaldunean
11:45	E. Amorrortu, A. Ortega, J. Goirigolzarri	Euskara eskolan ikasi: hiztun aktibo bihurtzeko gakoak
12:15	Garbiñe Bereziartua, Beñat Muguruza	Euskal hiztun natiboak, ez-natiboak eta hitanoa

– Euskara hizkuntza-tipologiaren argitan

- Zuzendaria: Iván Igartua (UPV/EHU)
- Egitaraua:

Martxoaren 6a		
11:45	Iván Igartua	The Basque language among the world's languages: A typological perspective
12:30	Denis Creissels, Céline Mounole	Les verbes psychologiques du basque : typologie et diachronie
13:00	Iker Salaberri	Concerning the differential morphosyntactic marking of definiteness on proper names: a cross-linguistic study
13:30	Natalia M. Zaika	Inferential and Illocutive Causal Constructions in Basque and other Languages
17:15	Iraide Ibarretxe-Antuñano	New paths for typological research in Basque ideophones
17:45	Luis Pastor	Hitz ordenaren eragina zenbait ezaugarri gramatikalen erabilera maiztasunean

– Dialektologiaren ibilbidea auzo jakintzagaiekiko hartu-emanen

- Zuzendaria: Iñaki Camino (UPV/EHU)
- Egitaraua:

Martxoaren 7a		
09:00	Iñaki Camino	Euskal dialektologiaren oraina eta geroa
09:45	Manuel Padilla-Moyano	-(a)la atzizkiaren erabilpen deklaratioaz
10:15	Joseba Llordén	Le Dauphin gutuneriaren adizkietan barrena
11:15	Joseba K. Abaitua	Bifurcaciones tempranas del vasco común antiguo. Indicios aportados por los tiempos compuestos en el Atlas Lingüístico Vasco (EHHA)
11:45	L. Unamuno, J. Abasolo, N. Eguskiza, A. Iglesias	«Euskararen atlas sozio-geolingüistikoa» euskara estandarretik so
12:15	Alex Artzelus	Garaziko hizkuntza-aldakortasun diafasikoa

- «The study of the history of Basque can be an example to the study of other isolated languages» eta gu ohartu gabe?
 - Zuzendariak: Joseba A. Lakarra (UPV/EHU) & Céline Mounole (IKER UMR 5478-UPPA)
 - Egitaraua:

Martxoaren 7a		
09:00	Joseba A. Lakarra	Euskal Gramatika Historikoaren ikerketa: 1970etik 2013ra eta aurrera
09:45	Jan Henrik Holst	Burushaski and Basque: How one case can help the other one
10:15	Eneko Zuloaga, Borja Ariztimuño	Zer dakarkio «Proto-Indo-European-euskerian» hipotesiak aitzin-euskararen ezagutzari?
11:15	Sergio Monforte	Hainbat partikula modalen iraganaz, oraina ulertzeko
11:45	Julen Manterola	Ergatibitate erdibitua euskaraz: numero morfologikoaren ardatza
12:15	Céline Mounole	Argumentu egitura euskararen diakronian

Batzorde antolatzailea eta batzorde zientifikoa honako pertsona hauek osatu zituzten:

Batzorde antolatzailea

- Batzordeburua: Ana Ollo
- Batzordeburuordea: Mikel Arregi
- Idazkaria: Ekaitz Santazilia
- Batzordekideak:
 - Borja Ariztimuño
 - Maitena Duhalde
 - Dorota Krajewska
 - Eneko Zuloaga

Batzorde zientifikoa

- Esti Amorrortu (Deustuko Unibertsitatea)
- Iñaki Camino (UPV/EHU)

- Ander Egurtzegi (University of Munich)
- Joaquín Gorrochategui (UPV/EHU)
- José Ignacio Hualde (University of Illinois at Urbana-Champaign)
- Iván Igartua (UPV/EHU)
- Aritz Irurtzun (CNRS, IKER UMR 5478)
- Oroitz Jauregi (UPV/EHU)
- Carmen Jusué (Urrutiko Hezkuntzarako Unibertsitate Nazionala-Iruña)
- Paula Kasares (Euskarabidea)
- Joseba A. Lakarra (UPV/EHU)
- M^a Mar Larraza (Nafarroako Unibertsitatea)
- Ibon Manterola (UPV/EHU)
- Céline Mounole (Université de Pau et des Pays de l'Adour, IKER UMR 5478)
- Mari Jose Olaziregi (UPV/EHU)
- Miren Lourdes Oñederra (UPV/EHU)
- Manuel Padilla-Moyano (IKER UMR 5478)
- Patxi Salaberri Zaratiegi (NUP)
- Blanca Urgell (UPV/EHU)

Hizlarien, entzuleen, batzorde zientifikoaren eta antolatzaileen artean 150 lagun baino gehiago elkartu ziren 35 erakunde eta unibertsitatetako ordezkari; haietarik, 13 atzerrikoak ziren.

2. ERAKUSKETA

2019ko otsailaren 15etik martxoaren 31 bitarte, *Fontes Linguae Vasconum: papezko altxorak* erakusketari lekua eman zion Nafarroako Errege Artxibo Nagusiak bere areto protogotikoan. Artxibo Nagusiak ekoiztutako erakusketa honetan, aldizkariaren beraren historiaz jabetzeaz landa, bisitariak aukera izan zuen gehienbat Nafarroan gordetako dokumentu zahar garrantzitsuenen sorta bat ikusteko, baita Euskal

Filologiarendako zergatik diren hain adierazgarriak ulertzeko ere. Berdinik gabeko erakusketa izan zen: ikusgai jarritako dokumentu guztiak –60 baino gehiago– guztiz jatorrizkoak ziren; gainera, frankotan, bakarrak ziren eta duela zenbait mende sortuak. Bertzalde, funtsetariko batzuk ez ziren lehenago inoiz ikusgai egon.

Ekaitz Santazilia, Borja Ariztimuño, Maitena Duhalde, Dorota Krajewska eta Eneko Zuloaga izan ziren erakusketaren komisarioak.

Ezkaratzean sinadura-liburu bat paratu zen eta L. L. Bonaparte printzearen euskalkien maparen jatorrizko bat, 1863koa. Ondoren, areto protogotikoan, erakusketa sei gai multzotan banatu zen:

1. «*Fontes Linguae Vasconum*» sortu da. Multzo hau FLVren sorrera posible egin zuen testuinguru soziopolitikoari eskainia zegoen, eta Nafarroako Foru Diputazioko Euskararen Aldeko Sailak egindako lana irudikatzen zuten agiri eta argazkiak bildu zituen, baita aldizkariaren beraren garapena ere.

Multzoan ikusgai jarritako agirien zerrenda:

Agiria	Urtea/Mendea	Kokagunea
Euskararen Aldeko Sailaren sorreraren jakinarazpen elebiduna Nafarroako Aldizkari Ofizialean	1957	Diez de Ultzurrun-Sagalà familiaren bilduma
Bertsolari txapelketen esku-orriak – Iruña (1961-09-27) – Areso (1963-05-19) – Lakuntza (1966-06-19)	60ko hamarkada	Diez de Ultzurrun-Sagalà familiaren bilduma
Bertsolari txapelketen argazkiak: – Alfonso Irigoyen eta Angel Aldaz (Etxarri Aranatz, 1961) – Txapelketa Lesakan (1961) – Epaimahaia Etxarri Aranatzen (1961): Jose Agerre, Antonio Zabala, Aingeru Irigarai, Pedro Diez de Ultzurrun eta Antonio Arrue – Alfontso Irigoien eta Urbano Egozkue (Elizondo, 1960)	1960-1961	Diez de Ultzurrun-Sagalà familiaren bilduma
Argazkia: Uztarroze. Jose María Satrustegi, Luis María Irigarai, Pedro Diez de Ultzurrun, José Angel Irigarai eta Aingeru Irigarai, eta haien ondoan Ricarda Pérez Marco, Teodora Layana eta Timotea Labari, erronkarieraren hitzunik	1965	Diez de Ultzurrun-Sagalà familiaren bilduma
Euskara jakiteagatik haurrei emandako diplomak eta haiek egiteko materialak	50eko hamarkada	Diez de Ultzurrun-Sagalà eta Zubeldia-Lizarraga familien bilduma
Euskaraz jakiteagatik haurrei saritzat emandako Nafarroako Aurrezki Kutxaren libretak	50eko hamarkada	Diez de Ultzurrun-Sagalà eta Flores-Ezkurdia familien bilduma
Azterketen egunetako argazkiak: – Arano (1961) – Lekunberri (1959) – Uztegi (1958) – Lizarragabengoa (1957) – Lakuntza (1957) – Kokapen ezagunik gabe	1957-1961	Diez de Ultzurrun-Sagalà familiaren bilduma

Agiria	Urtea/Mendea	Kokagunea
Sakanako euskara azterketen inguruko dokumentazioa	1957	Diez de Ultzurrun-Sagalà familiaren bilduma
Sari banaketen argazkia: – Auza (1959-09-20) – Betelu (1959-10-25) – Arbizu (1958-06-22) – Etxaleku (1959-05-19)	1958-1959	Diez de Ultzurrun-Sagalà familiaren bilduma
Ume euskaldunei sariak emateko ekitaldien esku-orriak: – Arbizu (1958-06-22) – Betelu (1959-10-25) – Lesaka (1964-06-14) – Bera (1967-08-27)	50-60etako hamarkadak	Diez de Ultzurrun-Sagalà familiaren bilduma
<i>Príncipe de Viana</i> aldizkariaren euskararen sustapenerako gehigarri hilabetekaria	1966ko abuztua	NEAN, Hemeroteka
<i>Fontes Linguae Vasconum</i> aldizkariaren hiru garaitako aleak	1. zenbakia (1969), 111.a (2009) eta 126.a (2018)	NEAN, Hemeroteka

2. *Testu zaharrenak*. Atal honetan ikusgai jarri ziren euskaraz idatzi diren edo euskarazko hitzak edo zatiak dituzten jatorrizko eskuizkribu zaharrenetariko batzuk; guztiak Erdi Arokoak dira.

Multzoan ikusgai jarritako agirien zerrenda:

Agiria	Urtea/Mendea	Kokagunea
<i>Pater noster</i> txikia	1425 aurrekoa	Iruñeko Katedrala, ACP, 7. kodizea
Leireko kartularioa	XI. mendea	NEAN, Kodizeak_D-1, 269 or.
Matxin de Zalbaren eta Martin de San Martinen gutunak	1416	NEAN, Comptos_339., Erreg. 109 or.
<i>-eric vere gogoan</i> testu zatia	ca. 1294	NEAN, COMPTOS _DOK, 31-1 kutx., 11v or.
Nafarroako Forua	XIV. mendeko kopia	NEAN, Kodizeak_A-3, 94v or.

3. *Desagertutako aldaerak*. Desagertuak edo desagertzeko bidean dauden euskalkietan idatzirik daude atal honetako testu zaharrak.

Multzoan ikusgai jarritako agirien zerrenda:

Agiria	Urtea/Mendea	Kokagunea
Joakin Lizarraga Elkanokoaren sermoien eskuizkribuak	ca. 1800	NEAN, AP _Bonaparte, N.43, 252-253 or.
Imarkoaingo koplak eskuizkribua	1600	NEAN, Gorte_Nagusia, N.296389,24v or.
Muzkiko Frantzisko Elizalderen dotrina inprimatua	1735	Irigarai familiaren bilduma
XVI. mendeko euskarazko eta gaztelaniazko liburu batekin egindako enkoaderazioa (euskaraz inprimaturik Espainian gaurdaino ezagutzen den testu zaharrena)	XVI. mendea	Irigarai familiaren bilduma
Erronkarierazko dotrina eskuz idatzia	XIX. mendea	NEAN, AP _Bonaparte, N. 116
Utergako Joan Beriainen dotrina (ezagutzen den ale bakarra)	1626	Irigarai familiaren bilduma

4. *Euskara bereziki aberatsa eta interesgarria*. Dokumentu batzuk bereziki nabarmentzen dira beren interesa dela-eta edo erabilitako hizkuntzaren aberastasuna dela-eta; atal honetan horrelakoak elkartu ziren. Auzibideen eskuizkribuek, gaztelaniaz idatzirik ere, zati interesgarriak dituzte barrenean, euskarazko koplak eta hitzak, lekukoaren adierazpenetan sartuak.

Multzoan ikusgai jarritako agirien zerrenda:

Agiria	Urtea/Mendea	Kokagunea
San Vicenteko auzibidea (Urraulbeiti)	1578	NEAN, Errege_Kontseilua, N.11330, 205v-206 or.
Larrasoñako auzibidea (Esteribar)	1579	NEAN, Errege_Kontseilua, N.87969, 54 or.
Orokietako auzibidea (Basaburua)	1578	NEAN, Errege Kontseilua, 33 OR.
Joanes Leizarragaren <i>Testamentu Berria</i>	1571	NEAN, TB-Lei
Pedro Agerre «Axular»-en <i>Gero</i>	1643	Kaputxinoen Liburutegi Nagusia, BCC, 1198-2-25

5. *Euskara idatzia, erlijioaz haratago*. Euskarazko testu zaharrek erlijio edukia dute gehienbat. Multzo honetan bertzelako gaiak erabiltzen dituzten testuak bildu dira.

Multzoan ikusgai jarritako agirien zerrenda:

Agiria	Urtea/Mendea	Kokagunea
Joan Amendux iruinsemeak eskuz idatzitako epitafioa	XVI. mendea	NEAN, Kodizeak_L.4, 26 or.
Juan Perez de Lazarragaren eskuizkribua, Arabako euskaraz	XVI.aren bukaera - XVII.aren hasiera	Koldo Mitxelena Kulturuneko liburutegia, Gipuzkoako Foru Aldundia, 091 PER ver
Berako olagizonaren eskutitzak	1674	NEAN, Errege_Kontseilua, N.228956, 7 or. Udala
Reille jeneralaren bandoa, Iruñean inprimatua	1811	Iruñeko Udala , AMP Aginduak eta Zirkularrak, leg. 5, n. 35

6. *Hizkuntzari buruzko hausnarketa*. Euskarak interesa piztu izan du hainbat herri eta garaitako ikerlarien artean; atal honek horri jarri dio arreta.

Multzoan ikusgai jarritako agirien zerrenda:

Agiria	Urtea/Mendea	Kokagunea
Manuel Larramendiren <i>Diccionario Trilingüe</i>	1745	NLN, FAG/123
Euskararen koadro analitiko eta gramatikala, Beltzuntzeko bizkondeak egina	ca. 1858	NEAN, AP_Bonaparte, N. 6
Erronkarieraren gaineko hiztegi eta oharrak, L. L. Bonaparte printzearenak	XIX. mendea	NEAN, AP_Bonaparte, N. 114
Willem J. Van Eysen <i>Le verbe auxiliaire basque</i>	1874	NEAN, FBH/1248(2)
Arturo Kanpionen <i>Gramática de los cuatro dialectos literarios</i>	1884-1886	NEAN, FBH/1160

7. *Euskal Filologia*. Azken atala euskal hizkuntzalaritzak eta euskal filologiak gure egunetan izan duen bilakaerari eman zaio, hainbat belaunalditako hizkuntzalariek berrikitan argitaratutako lanak barne.

Multzoan ikusgai jarritako agirien zerrenda:

Agiria	Urtea/Mendea	Kokagunea
Koldo Mitxelenaren <i>Fonética Histórica Vasca</i>	1961	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte
J. Apezetxearen <i>Joaquín de Lizarraga (1748-1835): un escritor navarro en euskara</i>	1990	NEAN, 929 Lizarraga APE
J. M. Satrustegiren <i>Euskal Testu Zaharrak I</i>	1987	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte
Iñaki Caminoren <i>Hego-nafarrera</i>	2004	NEAN, 81'28(NA) IAK / NEAN, 27-4 AXU
Blanca Urgellen <i>Geroren edizioa</i>	2015	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte
Urtzi Regueroren goi-nafarrerari buruzko doktorego tesia	2017	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte
Materraren <i>Do(c)trina Christianaren edizioa</i>	2017	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte

Ikusgai jarritako funtsak nagusiki Nafarroako Errege Artxibo Nagusian gordetzen badira ere, ondotik aipatzen diren artxibo, erakunde eta partikularrek ere lagundu zuten. Bihoakie hemendik gure eskerronik beroena:

- Iruñeko Udal Artxiboa
- Iruñeko Katedraleko Artxiboa
- Nafarroako Liburutegi Nagusia
- Kaputxinoen harresiz kanpoko komentuko liburutegia
- Koldo Mitxelena Kulturunea (Gipuzkoako Diputazioa)
- Jose Angel Irigarai eta Xabier Irigarai²
- Diez de Ultzurrun-Sagalà familia
- Zubeldia-Lizarraga eta Flores-Ezkurdia familiak (Lakuntza)
- 'Aziti Bihia' Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte

3. MUSIKA ETA BIDEOA AMENDUXEN POEMARAKO

Joan Amenduxen elegia izan zen erakusketan ikusgai jarritako testuetariko bat. 'Aziti Bihia' Hizkuntzalari eta Filologoen Elkartearen eta Kideka musika elkartearen ekimenez, testuari musika paratu zitzaion eta bideoklip bat grabatu zen FLVren

2 Irigarai familiaren bilduma Nafarroako Artxibo Nagusian gordetzen da orain, berrikitan hara joanda.

50. urteurrenaren oroigarri, Euskarabidea-Euskararen Nafar Institutuak finantzatuta. Proiektuaren koordinazioa Maitena Duhalderen, Benoit Lamerainen eta Ekaitz Santaziliaren eskutan egon zen.

Amendux Iruñean sortu zen XVI. mendearen lehen zatian, etorkia Nafarroa Beherean zuen familia dirudun samar batean. Haurretan umezurtz gelditu zen eta handik goiti zorigaitzak bizi izan zuen. Ahaide baten tutoretzapean, Valtierran, Tuteran, Zaragozan eta Flandesen ibili zen. Itzultzean, Iruñean merkataria jarri zen, baina ez zuen arrakastarik izan bere aferetan. Osaba, Amenduxen negozioak abalatu zituen, kartzelara joan zen. Horrek, geroago, ilobaren espetxeratzea eskatu zuenez, Joanesek Tafallako eta Iruñeko presondegiak ezagutu zituen azkenik. Kartzelatik atera zelararik, hil arte auziz auzi ibili zen bere familiarekin. Testuinguru latz horretan utzi zuen idatzirik aipatu epitafio elegiako; hura kontu liburu batean gorderik aurkitu zen, Joanesen auzien gaineko dokumentazioaren artean (Nafarroako Errege Artxibo Nagusia. Askotariko koadizeak, L.4, 26r). Honela dio testuak:

Hemen naça orciric noyzbait gozo ericiric
 Erioac hustegabe doloresqui egociriq
 Ene anima Ja<n>goycoagana beldurrequi partituristic
 Lagun gabe bide lusean peril asco pasaturic
 Honac eta ho<n>rrac bertan mu<n>duac edequiric
 Plazerac azqueno asecaibe biurturistic
 Haydeac eta adisqueideac arte gutis acenduric
 Ycuste<n> tut ysusiric arrec<h>e gusia deseginic
 Argi gabe yllunbetan hustel eta quirasturic
 Nigar begi bapederac bere aldias oroyturic
 Neorc ere isanen estu ni<c> estudan partiduric
 Ene anima duçuen gomendatu garitates mobituric
 Çarrayzquidate guero bertan yçoc ongi notaturic
 Josafat<en> baturen gara judision elcarrequi
 Bitarteo lo dagigun baquea dela gusiequi

Gaztelaniaz honelatsuko itzulpena eman lekiok:

Aquí yazgo enterrado.

Yo, que en un tiempo aprecié (la vida)... la muerte, inesperada y dolorosamente, me la arrebató.

Partida mi alma temerosa hacia Dios, habiendo pasado numerosos peligros en el largo camino sin ayuda, habiéndome arrebatado el mundo repentinamente bienes y honras... Convertidos finalmente los placeres en desgracias. Familiares y amigos, los veo venidos rápidamente a menos, la casa solar completamente deshecha, sin luz en la oscuridad, hediondos y apestosos. Que cada cual lllore recordando su tiempo, nadie contará con el amparo del que yo carezco.

Encomendad mi alma movidos por la caridad. Seguidme después de inmediato tomando bien en cuenta estas palabras: nos reuniremos en Josafat, en el Juicio Final; mientras tanto, durmamos.

Que la paz sea con todos.

Ez da elegia honi musika paratzen zaion lehen aldia, oraingoa baino lehenago bi bertsio baitziren, bat Iruñeko Ortzadar taldearena eta bertze bat Danserie ensembleak eginga. Bertsio honetan, berriz, bertze ikuspegi batetik heldu zaio Amenduxen testuari. Batetik, lehenetsi nahi izan da hizkuntzalaritza eta filologia lana, irakurketa eta interpretazioa inondik inora errazak ez dituen testua aztertuz. Hartara, filologo talde batek –Aziti Bihia elkartekoak, gehienak– testua irakurtzeko eta interpretatzeko proposamen berria ondu zuen, bertze ikertzaile batzuek lehenago egindako lana kontuan harturik. Honatx lan horretan parte hartu zuten filologoak: Borja Ariztimuño, Maitena Duhalde, Dorota Krajewska, Gorka Lekaroz, Ekaitz Santazilia eta Eneko Zuloaga.

Gainera, testuari itzulpen frantsesa eta ingelesa gehitu zitzaion, hurrenez hurren Itxaro Bordaren eta Martin Waltonen laguntzari esker. Hona hemen:

Me voici, gisant, enterré.

Moi qui, un jour, profitais de la vie... que la mort, inattendue et douloureuse, m'a arrachée.

L'âme craintive tournée vers Dieu, j'ai affronté, seul et sans aide, de nombreux dangers sur ce long chemin, le monde m'ayant, soudain, privé de mes biens et de mes honneurs... Les plaisirs finalement se sont transformés en malheurs. Je vois décliner famille et amis, rapidement réduits à peu de chose, la maison de famille complètement en ruine, sans lumière dans l'obscurité, pourrissants et puants. Que chacun pleure, en se souvenant des grandes heures de son temps, nul n'aura la protection qui me manque.

Soyez mus par la charité et recommandez mon âme. Suivez-moi après ici-même en tenant compte de ces paroles : nous nous réunirons à Josaphat, lors du Jugement Dernier ; en attendant, dormons.

Que la paix soit avec vous tous.

* * *

Here below I lie buried.

I who was enjoying life till, unexpectedly and painfully, death took it from me.

With my soul ever in awe of God, I braved many dangers along the long path alone and without help when the world suddenly took away my goods and my

honour. Pleasures were then turned to misfortune. Family and friends were quick to fall away, the family house to ruin, not a light in the darkness but only decay and stench. Each may well weep to recall life's best moments yet none will be protected by what I now lack.

So be moved by charity to recommend my soul. Follow me hereafter taking these words of mine into account: we will all meet in Josephat at the Last Judgement; in the meantime, let us sleep.

Peace be with you all.

Bertze alde batetik, proposamen berrizalea egin zen lanaren testuinguru soziohistoriko, musikal eta estetikoaz den bezainbatean. Agerian jarri nahi izan zen Amenduxen lanak ez duela zertan nahitaez izanik egitate autobiografikoen ispilu, eta txertatu beharra dagoela Amenduxen garaian –Berpizkundean, beraz– boladan zebilen literatur genero kultu baten barrenean: elegia eta epitafoa. Gisa hartara, Amenduxen poemak garrantzia hartzen du, izanen bailitzateke Berpizkunde garaiko poesia kultu europarraren euskarazko ale bakarrenetariko bat, agian Lazarragaren eskuizkribuarekin batera.

Horiek horrela, haren harira egindako musikazko eta ikusizko proposamena urrundu egin da euskal musika herrikoitik. Benoit Lamerain Kidekako kidea da musikagilea eta moldatzailea; berak erabaki zuen Enperadorearen kanta hartzea oinarritako, hau da, Valladoliden 1538an Luys de Narváezen *Los seys libros del Delphin de musica de cifra para tañer vihuela* liburuan argitaratutako lan bat. Enperadorearen kanta hori, aldi berean, Mille Regretzen bihuelarako egokitzapena zen, Josquin Des Prés Berpizkundeko musikagile frantziar-flandestarraren lana, bera.

Obra hori hain ezaguna izan zen Berpizkundeko Europan, Narváezek konpondu baitzuen eta bere lanean sartu Karlos V.aren omenez; izan ere, liburua enperadorearen idazkariari eskainia zion. Geroago, Narváez Felipe II.aren lagun ibili zen, Karlosen semeak Flandesen, Alemanian eta Italian barna egin zituen bidaietan.

Kontuan harturik XVI. mendean konposizio honek hartu zuen ospea, eta gogoan hartzen badugu Amenduxek lau hilabete eman zituela Flandesen, eskaera bat egin ziola Felipe II.ari berari eta bere estatus ekonomikoak aukera eman ziola Tuteran eta Zaragozan ere bere burua lantzeko, ez da hainbertzeko aldrebeskeria pentsatzea noizbait Enperadorearen kantaren berri izaten ahal zuela.

Musika Oiartzungo Lezoti estudioetan grabatu zuen, Matthieu Haramboureren zuzendaritzapean, honako hauek osaturiko ganbera-talde batek:

- Mohamed Boujalal (laute arabiarra)
- Maitena Duhalde (kantua)
- Catalina Escobar (biolina)

- Virgile Guglielmi (biolina)
- Benoit Lamerain (gitarra barrokoa)
- Marie Laurence Tauziede (zango-biola)

Iratxeko monasterioko XVI. mendeko klaustro platereskoa hautatu zen, Aiegin, bideorako agertokia izan zedin. Julien Bachellerie (Bonne Graine) izan zen bideoaren ekoizlea, eta makillajea Olaia Santaciliaren kontu izan zen.

Azken emaitza Nafarroako Errege Artxibo Nagusiko erakusketan proiektatu zen, eta hemendik labur hedatuko da Euskarabidea-Euskararen Nafar Institutuak Youtuben duen kanalaren bidez.

4. LIBURUA

Urteurrenari loturiko azken proiektua bidean da oraindik. Zientzia arloko liburu bat izanen da, euskal hizkuntzalaritzaren, filologiaren eta literaturaren alor desberdinetan lanean ari diren ikertzaileen ekarpenekin ondua.

Argitalpen honek hogeita hamar bat lan baino gehiago hartuko ditu bere baitan, jakintzagai sail luze batekoak –soziolinguistika, dialektologia, gramatika formala, filologia, hizkuntzaren historia, tipologia, literatura, irakaskuntza eta onomastika, bertzeak bertze– hala ibilbide luzeko hizkuntzalariek nola belaunaldi berrietako ikertzaileek idatziak.

Azken batean, liburuaren xedea da euskal hizkuntzalaritzaren, filologiaren eta literaturaren gaineko ikaskuntzen egoera orokorraren irudia ematea, baita euskarari buruz etorkizunean egingen den ikerketari ekarpena egitea teoria eta metodologia berriekin.

Ekaitz SANTAZILIA
Fontes Linguae Vasconum-en zuzendaria

50 aniversario de *Fontes Linguae Vasconum*: crónica de actividades

Este año se ha cumplido medio siglo desde que vio la luz el primer número de la revista *Fontes Linguae Vasconum*, a cargo de la Institución Píncipe de Viana de la Diputación Foral de Navarra. La conmemoración del aniversario a lo largo de 2019 ha dado lugar al desarrollo de diferentes actividades, todas ellas recogidas en la web www.fontes50.es.

A continuación ofrecemos un resumen de dichas actividades a modo de crónica.

1. CONGRESO INTERNACIONAL

Los días 6 y 7 de marzo de 2019 se celebró en Pamplona, en la sede del Departamento de Cultura, Deporte y Juventud del Gobierno de Navarra (calle Navarrería 39), un congreso internacional titulado *FLV, 50 años. Nuevos métodos y tendencias en lingüística (vasca)*. La organización y gestión del evento corrió a cargo de Euskarabidea-Instituto Navarro del Euskera.

El objetivo del congreso era, por un lado, el de reunir a los vascólogos de diferentes disciplinas en un solo evento a fin de hacer un esbozo del estado de la cuestión de los estudios sobre la lengua vasca y, por otro lado, el de dar a conocer y compartir los últimos resultados en diversos campos de investigación sobre la lengua vasca, así como descubrir nuevos métodos y herramientas aplicables al estudio de la misma.

El congreso fue inaugurado por el director gerente de Euskarabidea-Instituto Navarro del Euskera y vicepresidente del comité organizador Mikel Arregi Pérez, y por Ekaitz

Santazilia en calidad de director de la revista y secretario del comité organizador. En la clausura participó también la consejera de relaciones institucionales Ana Olo Hualde, presidenta de dicho comité.

En el plano académico, intervinieron como ponentes plenarios los lingüistas Joaquín Gorrochategui, de la UPV/EHU, Lola Pons, de la Universidad de Sevilla, y Lyle Campbell, de la Universidad de Hawai¹. Además se organizaron nueve seminarios temáticos paralelos, con los siguientes títulos y directores:

– Nuevos caminos de la Filología (Vasca)

- Directora: Blanca Urgell (UPV/EHU)
- Programa:

6 de marzo		
11:45	Blanca Urgell	50 años no es nada: retos y logros de la Filología Vasca desde 1969
12:30	Urtzi Reguero	Zergatik uztartu behar diren filologia eta dialektologia: goi-nafarrerazko testu zaharren ekarpena
13:00	Koldo Ulibarri	Isastik Etxepare «kantatzen»: testua eta kontestua
13:30	Oxel Uribe-Etxebarria	XIX. mendeko Debagoieneko testuez zenbait argitasun: egiletasuna eta iturriak
17:15	Céline Mounole, Aurelia Arcocha-Scarcia	Joanes Etxeberri Ziburukoa berrirakurriz
17:45	I. Alegria, A. Estarrona, I. Etxeberria, R. Etxepare, M. Padilla, A. Soraluze	Euskara historikoaren corpus anotatu baterantz
18:15	Bruno Camus, Sara Gómez Seibane	Los inicios de la nativización del castellano en el País Vasco interior: Testimonios documentales del siglo XIX

¹ Las ponencias plenarias pueden verse en el canal de Youtube de Euskarabidea-Instituto Navarro del Euskera, en euskera, castellano e inglés.

- Nombres y lenguas. La onomástica, instrumento para conocer mejor nuestra historia lingüística
 - Director: Patxi Salaberri (UPNA/NUP)
 - Programa:

6 de marzo		
11:45	Patxi Salaberri Zaratiegi	Toponimoen azalpena: hipotesien proba eta frogalekua
12:30	Karlos Cid Abasolo	Euskal deonomastika eta deonomastika konparatua
13:00	Olga Chesnokova	Basque Toponymy of Spanish-speaking Latin America
13:30	Luis Mari Zaldua	- <i>Amo</i> bukaera duten toponimoak
17:15	Mikel Gorrotxategi, Goio Bañales	Somorrostro, mendebaldeko euskararen muga
17:45	Roberto González de Viñaspre	Zaraitzu eta Salazar koronimo bikotea: nondik norako linguistiko-historikoa
18:15	Mikel Martínez-Areta	Enkarterrietako euskal toponimoetako antroponimoak

- Teoría de la gramática para el euskera (y viceversa)
 - Director: Aritz Irurtzun (IKER UMR 5478-CNRS)
 - Programa:

6 de marzo		
11:45	Aritz Irurtzun	<i>Why</i> questions matter
12:30	Itziar Aduriz, J. M. Arriola	Testu-corpusen informazio morfosintaktikoaren etiketatze automatikoa hizkuntz ezagutzan oinarrituz
13:00	Urtzi Etxeberria	Perpaus (ez-)onargarrirei zentzua eman nahian
13:30	Laura Vela-Plo	Konparazio egituren koordinazio analisi sintaktiko-semanticoa
17:15	Ricardo Etxepare	From Linear V2 to Fronting V2 in Basque
17:45	Xabier Artiagoitia	Irudi verbs revisited: raising to ergative from complement clauses in Basque
18:15	Hisao Tokizaki	Externalization and morphosyntactic parameters in Basque
7 de marzo		
09:15	Sergio Monforte, Andreas Trotzke	Two syntactic positions for Basque discourse particles and the nature of derivations
09:45	Ane Odria	Datiboen izaera sintaktikoa Pertsona Kasuaren Murriztapenaren argitan
10:15	Ane Berro, Beatriz Fernández	Aditzik gabeko aplikatiboak: islandieratik euskarara, euskaratik giza hizkuntzara
11:15	Javier Ormazabal	Euskararen postposizioak eta kasu gramatikalak
11:45	Miriam Uribe-Etxebarria	Answering some questions about polar questions
12:15	Arantzazu Elordieta	Azentu ezarpenaren eremu sintaktikoaz

– Estudios sobre la literatura vasca en el siglo XXI: diagnóstico y retos

- Directora: Mari Jose Olaziregi (UPV/EHU)
- Programa:

6 de marzo		
11:45	Mari Jose Olaziregi	Hausnarketa zenbait etorkizuneko Euskal Literatura Ikasketez
12:30	Jon Casenave	Zein da klasikoen egoera gaurko euskal literaturan?
13:00	Luzia Alberro, K. Josu Bijueska	Bertsolaritzaren historia, subalternitate modu bat euskal literaturan
13:30	Miren Ibarluzea	Euskal literatura itzuliaren historiografia bateraturantz
17:15	Garazi Arrula, Elizabete Manterola	Itzulpena harreman asimetrikoetan: esanak, eginak eta ezinak
17:45	Katixa Dolharé-Çaldumbide	Alegia genero transbertsalaren ikerketa erkatu saiakera bat
18:15	Aitor Ortiz de Pinedo	Hurbilketa bidaia-kontakizunari
7 de marzo		
09:15	Mikel Ayerbe	Kritika genetikoak egungo euskal literaturan: ikerlerroak, hurbilpenak eta erronkak
09:45	Nerea Arruti	Trauma ondoren: gehiegizko oroimena eta ahantzurak euskal literaturan
10:15	Itziar Madina	Baserriaren tematika marginaletik euskal poetika errurala berrira, Eñaut Etxamendiren obra narratiboaren adibidea
11:15	Iratxe Esparza	Euskal narrazio gintzaren gorputz-feminista
11:45	Gorka Mercero	Kontakizunaren borrokatik kontakizunaren elkarbizitza irudikatzerara
12:15	Amaia Elizalde	Zentsura ikasketak gaur egun. Aplikazioa euskal literaturan

– Formación de profesorado para la enseñanza del euskera oral

- Director: Ibon Manterola (UPV/EHU)
- Programa:

6 de marzo		
11:45	Ibon Manterola	Ahozko euskararen irakaskuntzarako irakasleen prestakuntza: euskararen komunitatea garatzeko osagaia
12:30	L. Díaz de Gereñu, I. Idiazabal, L. M. Larringan	Sekuentzia didaktikoak ahozkoa lantzeko: nola osatu irakasleen formazioa?
13:00	Argia Olçomendy	Ahozko euskara, Ipar Euskal herriko irakasleen oinarritzko formakuntzan
13:30	Beñat Lascano	Ipar Euskal Herriko irakasle helduen euskarazko formakuntza ordu parekotasunezko irakaskuntza elebidun baterako.
17:15	Aitor Ortiz de Pinedo	Akademiaren eta mintzamen-irakaskuntzaren arteko trukeaz, glotodidaktikatik
17:45	Ines M. Garcia-Azkoaga	Arloetan euskarazko ahozko erabilerara hamaika jauzitan
18:15	Aroa Murciano, Arantza Ozaeta	Jardueraren azterketa irakasleak prestatzeko bide: debatearen ikas-irakaskuntzako adibidea

7 de marzo		
09:15	I. M. Garcia-Azkoaga, O. Bengoetxea, J. Zabala	Komunikazio-gaitasunak eta ikasleen ahozko euskararen erabilera. Gako zenbait irakasleen prestakuntzarako
09:45	Ainhoa Ezeiza	Ahozkotasanaren didaktika ikuspegi dialetikotik abiatuta
10:15	Olatz Bengoetxea	Ahozko-gaitasunen zeharkakotasuna. Hizkuntzakakoak ez diren irakasgaiak aztergai

- Discusión sobre la dicotomía entre hablantes nativos y no nativos del euskara: tipos de hablantes, prácticas lingüísticas e ideologías en el contexto del euskera del siglo XXI
- Directora: Esti Amorrortu (Universidad de Deusto)
 - Programa:

6 de marzo		
11:45	Estibaliz Amorrortu	Natiboa/ez-natiboa dikotomia auzitan hizkuntza gutxituen testuinguruan
12:30	Itxaso Rodríguez-Ordóñez	What new speakers of Basque can tell us about the use and social meaning behind Basque ergativity
13:00	Orreaga Ibarra	Whatsappeko Hizkuntza praktikak eta ideologia Nafarroako Unibertsitateko ikasle euskaldunen artean
13:30	Paula Kasares	Familia euskaldunak: definizio proposamena hizkuntza komunitatearen aniztasunaren argitan
17:15	Jone M. Hernández, Jaime Altuna	Taldean jardun, taldean hitzun Praktika-komunitatea nerabeen hizkuntza ikerketan
17:45	Iñigo Beitia	Euskara sasoian? Euskararen sozializazioa Gasteizko pilota elkarte batean
7 de marzo		
11:15	Elixabete Perez-Gaztelu	Euskal hitzun ez-natibo helduen praktikak testuinguru digital euskaldunean
11:45	E. Amorrortu, A. Ortega, J. Goirigolzarri	Euskara eskolan ikasi: hitzun aktibo bihurtzeko gakoak
12:15	Garbiñe Bereziartua, Beñat Muguruza	Euskal hitzun natiboak, ez-natiboak eta hitanoa

– La lengua vasca a la luz de la tipología lingüística

- Director: Iván Igartua (UPV/EHU)
- Programa:

6 de marzo		
11:45	Iván Igartua	The Basque language among the world's languages: A typological perspective
12:30	Denis Creissels, Céline Mounole	Les verbes psychologiques du basque : typologie et diachronie
13:00	Iker Salaberri	Concerning the differential morphosyntactic marking of definiteness on proper names: a cross-linguistic study
13:30	Natalia M. Zaika	Inferential and Illocutive Causal Constructions in Basque and other Languages
17:15	Iraide Ibarretxe-Antuñano	New paths for typological research in Basque ideophones
17:45	Luis Pastor	Hitz ordenaren eragina zenbait ezaugarri gramatikalen erabilera maiztasunean

– El recorrido de la dialectología en relación con las disciplinas vecinas

- Director: Iñaki Camino (UPV/EHU)
- Programa:

7 de marzo		
09:00	Iñaki Camino	Euskal dialektologiaren oraina eta geroa
09:45	Manuel Padilla-Moyano	-(a)la atzizkiaren erabilpen deklaratioaz
10:15	Joseba Llordén	Le Dauphin gutuneriaren adizkietan barrena
11:15	Joseba K. Abaitua	Bifurcaciones tempranas del vasco común antiguo. Indicios aportados por los tiempos compuestos en el Atlas Lingüístico Vasco (EHHA)
11:45	L. Unamuno, J. Abasolo, N. Eguskiza, A. Iglesias	«Euskararen atlas sozio-geolingüistikoa» euskara estandarretik so
12:15	Alex Artzelus	Garaziko hizkuntza-aldakortasun diafasikoa

- «The study of the history of Basque can be an example to the study of other isolated languages» ¿y nosotros sin darnos cuenta?
- Directores: Joseba A. Lakarra (UPV/EHU) & Céline Mounole (IKER UMR 5478-UPPA)
- Programa:

7 de marzo		
09:00	Joseba A. Lakarra	Euskal Gramatika Historikoaren ikerketa: 1970etik 2013ra eta aurrera
09:45	Jan Henrik Holst	Burushaski and Basque: How one case can help the other one
10:15	Eneko Zuloaga, Borja Ariztimuño	Zer dakarkio «Proto-Indo-European-euskerian» hipotesiak aitzin-euskararen ezagutzari?
11:15	Sergio Monforte	Hainbat partikula modalen iraganaz, oraina ulertzeko
11:45	Julen Manterola	Ergatibitate erdibitua euskaraz: numero morfologikoaren ardatza
12:15	Céline Mounole	Argumentu egitura euskararen diakronian

Los comités organizador y científico estuvieron formados por las siguientes personas:

Comité organizador

- Presidenta: Ana Olló
- Vicepresidente: Mikel Arregi
- Secretario: Ekaitz Santazilia
- Vocales:
 - Borja Ariztimuño
 - Maitena Duhalde
 - Dorota Krajewska
 - Eneko Zuloaga

Comité científico

- Esti Amorrortu (Universidad de Deusto-Deustuko Unibertsitatea)
- Iñaki Camino (UPV/EHU)

- Ander Egurtzegi (University of Munich)
- Joaquín Gorrochategui (UPV/EHU)
- José Ignacio Hualde (University of Illinois at Urbana-Champaign)
- Iván Igartua (UPV/EHU)
- Aritz Irurtzun (CNRS, IKER UMR 5478)
- Oroitz Jauregi (UPV/EHU)
- Carmen Jusué (UNED-Pamplona)
- Paula Kasares (Euskarabidea)
- Joseba A. Lakarra (UPV/EHU)
- M^a Mar Larraza (Universidad de Navarra)
- Ibon Manterola (UPV/EHU)
- Céline Mounole (Université de Pau et des Pays de l'Adour, IKER UMR 5478)
- Mari Jose Olaziregi (UPV/EHU)
- Miren Lourdes Oñederra (UPV/EHU)
- Manuel Padilla-Moyano (IKER UMR 5478)
- Patxi Salaberri Zaratiegi (UPNA/NUP)
- Blanca Urgell (UPV/EHU)

Entre ponentes, oyentes, comité científico y organizadores se reunió a más de 150 personas en representación de 35 instituciones y universidades, de las cuales 13 eran extranjeras.

2. EXPOSICIÓN

Entre el 15 de febrero y el 31 de marzo de 2019 el Archivo Real y General de Navarra acogió en su sala protogótica la exposición *Fontes Linguae Vasconum: Tesoros de papel*. En esta exposición, producida por el AGN, además de la historia la propia revista, el visitante pudo contemplar una selección de los documentos antiguos más importantes conservados mayoritariamente en Navarra, y entender cuáles son los motivos que los

hacen especialmente relevantes para la Filología Vasca. Fue una exposición sin parangón, en tanto que todos los documentos expuestos, más de sesenta, eran completamente originales y, en muchos casos, únicos y con varios siglos de antigüedad. Además, algunos de los fondos nunca habían sido expuestos antes.

El comisariado de la exposición corrió a cargo de Ekaitz Santazilia, Borja Ariztimuño, Maitena Duhalde, Dorota Krajewska y Eneko Zuloaga.

En el zaguán se colocó un libro de firmas, y un original del mapa de los dialectos del príncipe L. L. Bonaparte del año 1863. Después, en la sala protogótica, la exposición se dividió en seis bloques temáticos:

1. *Nace «Fontes Linguae Vasconum»*. Este bloque, dedicado al contexto sociopolítico que propició la creación de *FLV*, incluía algunos documentos y fotografías que reflejaban la labor desempeñada por la Sección de Fomento del Vascuence de la Diputación Foral de Navarra, así como la evolución de la propia revista.

Relación de documentos expuestos en el bloque:

Documento	Año/Siglo	Ubicación
Publicación bilingüe en el Boletín Oficial de Navarra de la creación de la Sección de Fomento del Vascuence	1957	Colección familia Díez de Ulzurrun-Sagalá
Folleto de los concursos de <i>bertsolaris</i> – Pamplona (27-09-1961) – Areso (19-05-1963) – Lakuntza (19-06-1966)	Década de los 60	Colección familia Díez de Ulzurrun-Sagalá
Fotografías de concursos de <i>bertsolaris</i> : – Alfonso Irigoyen y Angel Aldaz (Etxarri-Aranatz, 1961) – Campeonato en Lesaka (1961) – Jurado en Etxarri-Aranatz (1961): Jose Aguerre, Antonio Zavala, Aingeru Irigaray, Pedro Díez de Ulzurrun y Antonio Arrue – Alfonso Irigoyen y Urbano Egozcue (Elizondo, 1960)	1960-1961	Colección familia Díez de Ulzurrun-Sagalá
Fotografía: Uztárroz. Jose María Satrustegui, Luis María Irigaray, Pedro Díez de Ulzurrun, José Angel Irigaray y Aingeru Irigaray junto a Ricarda Pérez Marco, Teodora Layana y Timotea Labari, hablantes del euskera roncalés	1965	Colección familia Díez de Ulzurrun-Sagalá
Diplomas entregados a los/as niños/as por saber vascuence, y materiales para su confección	Década de los 50	Colección familias Díez de Ulzurrun-Sagalá y Zubeldía-Lizarraga
Cartillas de la Caja de Ahorros entregadas a los/as niños/as premiados/as	Década de los 50	Colección familias Díez de Ulzurrun-Sagalá y Flores-Ezkurdia
Fotografías de los días de los exámenes: – Arano (1961) – Lekunberri (1959) – Uztegi (1958) – Lizarragabengoa (1957) – Lakuntza (1957) – Sin ubicar	1957-1961	Colección familia Díez de Ulzurrun-Sagalá

Documento	Año/Siglo	Ubicación
Documentación relativa a los exámenes en Sakana	1957	Colección familia Díez de Ulzurrun-Sagalá
Fotografías de los actos de entrega de premios: – Auza (20-09-1959) – Betelu (25-10-1959) – Arbizu (22-06-1958) – Etxaleku (19-05-1959)	1958-1959	Colección familia Díez de Ulzurrun-Sagalá
Folleto de los actos de entrega de premios a niños/as vascohablantes: – Arbizu (22-06-1958) – Betelu (25-10-1959) – Lesaka (14-06-1964) – Bera (27-08-1967)	Décadas de los 50-60	Colección familia Díez de Ulzurrun-Sagalá
Suplemento mensual para el fomento de la lengua vasca de la revista <i>Príncipe de Viana</i>	Agosto de 1966	AGN, Hemeroteca
Tres ejemplares de la revista <i>Fontes Linguae Vasconum</i> en sus diferentes épocas	n.º 1 (1969), n.º 111 (2009) y n.º 126 (2018).	AGN, Hemeroteca

2. *Los textos más antiguos.* Esta sección mostró una selección de los documentos originales manuscritos más antiguos escritos en lengua vasca o que incluyen fragmentos o palabras en ella, todos ellos de época medieval.

Relación de documentos expuestos en el bloque:

Documento	Año/Siglo	Ubicación
El pequeño <i>Pater noster</i>	anterior a 1425	Catedral de Pamplona, ACP, Códice 7
Cartulario de Leyre	s. XI	AGN, Codices_D-1, fol. 269
Cartas de Machín de Zalba y Martín de San Martín	1416	AGN, Comptos,_Reg. 339, f. 109
Fragmento de texto <i>-eric vere gogoan</i>	ca. 1294	AGN, Comptos,_Docs, caj. 31-1, f. 11v
Fuero General de Navarra	copia del s. XIV	AGN, Códices_A-3, f. 94v

3. *Las variedades extintas*. Los textos antiguos incluidos en este apartado están re-dactados en variedades dialectales ya desaparecidas o en vías de desaparición.

Relación de documentos expuestos en el bloque:

Documento	Año/Siglo	Ubicación
Sermones manuscritos de Joaquín Lizarraga de Elcano	ca. 1800	AGN, AP _ Bonaparte, N. 43, pp. 252-253.
Coplas manuscritas de Imárcoain	1600	AGN, Corte_ Mayor, N. 296389, f. 24v
Doctrina impresa de Francisco Elizalde de Muzqui	1735	Colección Irigaray
Encuadernación realizada con una doctrina en euskera y castellano (texto más antiguo impreso en lengua vasca en España, conocido hasta la fecha)	s. XVI	Colección Irigaray
Doctrina manuscrita en euskera roncalés	s. XIX	AGN, AP _ Bonaparte, N. 116
Doctrina impresa de Joan de Beriain de Uterga (único ejemplar conocido)	1626	Colección Irigaray

4. *Un euskera especialmente rico e interesante*. Esta sección agrupó documentos especialmente relevantes para el estudio de la lengua vasca, por su interés o la riqueza del lenguaje empleado. Los procesos, manuscritos en castellano, incluyen interesantes fragmentos, coplas y palabras en lengua vasca insertos en las declaraciones de los testigos.

Relación de documentos expuestos en el bloque:

Documento	Año/Siglo	Ubicación
Proceso judicial de San Vicente (Urraul Bajo)	1578	AGN, Consejo_ Real, N.11330, fols. 205v-206
Proceso judicial de Larrasoña (Esteribar)	1579	AGN, Consejo_ Real, N.87969, fol. 54
Proceso judicial de Orokieta (Basaburua)	1578	AGN, Consejo Real, f. 33
Libro <i>Testamentu Berria</i> de Joanes Leizarraga	1571	BGN, TB-Lei
Libro <i>Guero</i> de Pedro Aguerre «Axular»	1643	Biblioteca Central de Capuchinos, BCC, 1198-2-25

5. *El euskera escrito más allá de la religión*. Los textos antiguos en lengua vasca son mayoritariamente de contenido religioso. Este bloque reunió algunos documentos de otra temática.

Relación de documentos expuestos en el bloque:

Documento	Año/Siglo	Ubicación
El epitafio manuscrito del pamplonés Juan de Amendux	s. XVI	AGN, Codices_L. 4, f. 26
El manuscrito de Juan Pérez de Lazarraga, en euskera alavés	Finales del s. XVI - comienzos del s. XVII	Biblioteca de Koldo Mitxelena Kulturunea, Gipuzkoako Foru Aldundia / Diputación Foral de Gipuzkoa, 091 PER ver
Cartas del ferrón de Bera	1674	AGN, Consejo_Real, N. 228956, f. 7 Ayuntamiento
El bando impreso del general Reille de Pamplona	1811	Ayuntamiento de Pamplona, AMP, Órdenes y Circulares, leg. 5, n. 35

6. *La reflexión sobre la lengua*. Este apartado puso el punto de atención en el interés que la lengua vasca ha despertado en investigadores de diversos países y épocas.

Relación de documentos expuestos en el bloque:

Documento	Año/Siglo	Ubicación
<i>Diccionario Trilingüe</i> de Manuel Larramendi	1745	BGN, FAG/123
Cuadro analítico y gramatical de la lengua vasca, del vizconde de Belsunce	ca. 1858	AGN, AP_Bonaparte, N. 6
Vocabulario y observaciones sobre el dialecto roncalés, del príncipe L. L. Bonaparte	s. XIX	AGN, AP_Bonaparte, N. 114
<i>Le verbe auxiliaire basque</i> de Willem J. Van Eys	1874	AGN, FBH/1248(2)
<i>Gramática de los cuatro dialectos literarios</i> de Arturo Campión	1884-1886	AGN, FBH/1160

7. *La Filología Vasca*. El último apartado se consagró a la evolución de la lingüística y filología vasca en nuestros días, incluyendo algunas publicaciones recientes escritas por lingüistas de diferentes generaciones.

Relación de documentos expuestos en el bloque:

Documento	Año/Siglo	Ubicación
<i>Fonética Histórica Vasca</i> de Luis Michelena	1961	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte
<i>Joaquín de Lizarraga (1748-1835): un escritor navarro en euskara</i> de J. Apecechea	1990	AGN, 929 Lizarraga APE
<i>Euskal Testu Zaharrak I</i> de J. M. Satrústegui	1987	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte
<i>Hego-nafarrera</i> de Iñaki Camino	2004	AGN, 81'28(NA) CAM / AGN, 27-4 AXU
Edición de <i>Guero</i> de Blanca Urgell	2015	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte
Tesis doctoral sobre el euskera alto-navarro de Urtzi Reguero	2017	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte
Edición de la <i>Do(c)trina Christiana</i> de Materra	2017	Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte

Los fondos expuestos se custodian mayoritariamente del Archivo Real y General de Navarra, pero también colaboraron los archivos, instituciones y particulares que a continuación se detallan. Vaya nuestro más sincero agradecimiento para ellos:

- Archivo Municipal de Pamplona
- Archivo de la Catedral de Pamplona
- Biblioteca General de Navarra
- Biblioteca de los Padres Capuchinos Extramuros de Pamplona
- Koldo Mitxelena Kulturunea (Diputación de Gipuzkoa)
- Jose Angel Irigaray y Javier Irigaray²
- Familia Díez de Ulzurrun-Sagalá
- Familias Zubeldía-Lizarraga y Flores-Ezcurdia (Lakuntza)
- «Aziti Bihia» Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte

3. MÚSICA Y VÍDEO PARA EL POEMA DE AMENDUX

Uno de los textos exhibidos en la exposición fue la elegía de Juan de Amendux. Por iniciativa de «Aziti Bihia» Hizkuntzalari eta Filologoen Elkarte y la asociación musical Kideka, con financiación de Euskarabidea-Instituto Navarro del Euskera, se puso

² Los fondos de la colección Irigaray han pasado recientemente a custodiarse en el AGN.

música al texto y se grabó un videoclip en conmemoración de los 50 años de FLV. La coordinación del proyecto corrió a cargo de Maitena Duhalde, Benoit Lamerain y Ekaitz Santazilia.

Amendux nació en Pamplona en la primera mitad del siglo XVI, en el seno de una familia acomodada de origen bajonavarro. Quedó huérfano de niño y, desde entonces, llevó una vida desgraciada. Bajo la tutela de un familiar, estuvo en Valtierra, Tudela, Zaragoza y Flandes. A su regreso se instaló en Pamplona como comerciante, pero no tuvo éxito en los negocios. Su tío, que había avalado los negocios de Amendux, terminó en prisión. Ese mismo tío solicitó más tarde el ingreso en prisión del propio Juan, quien finalmente conoció las cárceles de Tafalla y Pamplona. Cuando salió del presidio comenzó una vida marcada por los pleitos con su familia hasta su muerte. En ese trágico contexto dejó escrito el mencionado epitafio elegíaco, que se ha conservado en un cuaderno de cuentas, entre la documentación relativa a sus pleitos (Archivo Real y General de Navarra. Códices varios, L.4, 26r). El texto dice así:

Hemen naça orciric noyzbait gozo ericiric
 Eriocac hustegabe doloresqui egociriq
 Ene anima Ja<n>goycoagana beldurrequi partituristic
 Lagun gabe bide lusean peril asco pasaturic
 Honac eta ho<n>rrac bertan mu<n>duac edequiric
 Plazerac azqueno asecaibe biurturistic
 Haydeac eta adisqueideac arte gutis acenduristic
 Ycuste<n> tut ysusiric arrec<h>e gusia deseginic
 Argi gabe yllunbetan hustel eta quirasturistic
 Nigar begi bapederac bere aldias oroyturistic
 Neorc ere isanen estu ni<c> estudan partiduristic
 Ene anima duçuen gomendatu garitates mobituristic
 Çarrayzquidate guero bertan yçoc ongi notaturic
 Josafat<en> baturen gara judision elcarrequi
 Bitarteo lo dagigun baquea dela gusiequi

La que sigue es una posible traducción:

Aquí yazgo enterrado.

Yo, que en un tiempo aprecié (la vida)... la muerte, inesperada y dolorosamente, me la arrebató.

Partida mi alma temerosa hacia Dios, habiendo pasado numerosos peligros en el largo camino sin ayuda, habiéndome arrebatado el mundo repentinamente bienes y honras... Convertidos finalmente los placeres en desgracias. Familiares y amigos, los veo venidos rápidamente a menos, la casa solar completamente deshecha, sin luz en la oscuridad, hediondos y apestosos. Que cada cual lllore recordando su tiempo, nadie contará con el amparo del que yo carezco.

Encomendad mi alma movidos por la caridad. Seguidme después de inmediato tomando bien en cuenta estas palabras: nos reuniremos en Josafat, en el Juicio Final; mientras tanto, durmamos.

Que la paz sea con todos.

No es la primera vez que se pone música a esta elegía, pues existían, ante que ésta, sendas versiones del grupo Ortzadar de Pamplona y del ensemble Danserie. Sin embargo, en esta versión se ha querido dar otro enfoque al texto de Amendux. Por un lado, se querido dar peso a la labor lingüística y filológica, estudiando un texto cuya lectura e interpretación no resulta precisamente fácil. Así, un grupo de filólogos, la mayoría de la asociación Aziti Bihia, elaboró una nueva propuesta de lectura e interpretación del texto, teniendo en cuenta la labor previa de otros investigadores. Los filólogos participantes fueron Borja Ariztimuño, Maitena Duhalde, Dorota Krajewska, Gorka Leka-roz, Ekaitz Santazilia y Eneko Zuloaga.

Además, el texto contó con sendas traducciones al francés e inglés, gracias a la ayuda de Itxaro Borda y Martin Walton respectivamente. Dicen así:

Me voici, gisant, enterré.

Moi qui, un jour, profitais de la vie... que la mort, inattendue et douloureuse, m'a arrachée.

L'âme craintive tournée vers Dieu, j'ai affronté, seul et sans aide, de nombreux dangers sur ce long chemin, le monde m'ayant, soudain, privé de mes biens et de mes honneurs... Les plaisirs finalement se sont transformés en malheurs. Je vois décliner famille et amis, rapidement réduits à peu de chose, la maison de famille complètement en ruine, sans lumière dans l'obscurité, pourrissants et puants. Que chacun pleure, en se souvenant des grandes heures de son temps, nul n'aura la protection qui me manque.

Soyez mus par la charité et recommandez mon âme. Suivez-moi après ici-même en tenant compte de ces paroles : nous nous réunirons à Josaphat, lors du Jugement Dernier ; en attendant, dormons.

Que la paix soit avec vous tous.

* * *

Here below I lie buried.

I who was enjoying life till, unexpectedly and painfully, death took it from me.

With my soul ever in awe of God, I braved many dangers along the long path alone and without help when the world suddenly took away my goods and my

honour. Pleasures were then turned to misfortune. Family and friends were quick to fall away, the family house to ruin, not a light in the darkness but only decay and stench. Each may well weep to recall life's best moments yet none will be protected by what I now lack.

So be moved by charity to recommend my soul. Follow me hereafter taking these words of mine into account: we will all meet in Josephat at the Last Judgement; in the meantime, let us sleep.

Peace be with you all.

Por otro lado, en lo que atañe al contexto sociohistórico, musical y estético de la obra, se hizo una propuesta novedosa. Se quiso mostrar que la obra de Amendux no ha de responder necesariamente a hechos puramente autobiográficos, y que debe enmarcarse dentro de un género literario culto de moda en la época renacentista que vivió Amendux: la elegía y el epitafio. El poema de Amendux cobra así relevancia, pues se trataría de una de las pocas muestras de poesía culta de la Europa del Renacimiento escrita en lengua vasca, junto a, tal vez, el manuscrito de Lazarraga.

Por tanto, la propuesta musical y visual se aleja de la música tradicional vasca. Benoit Lamerain, miembro de Kideka, compositor y arreglista, optó por emplear como base la Canción del Emperador; una pieza publicada en Valladolid en 1538, en *Los seys libros del Delphin de musica de cifra para tañer vihuela*, escrito por Luys de Narváez. A su vez, la Canción del Emperador es la adaptación para vihuela de Mille Regretz, obra del compositor renacentista franco-flamenco Josquin Des Prés.

Esta obra fué tan conocida en la Europa del Renacimiento que Narváez la arregló e incluyó en su obra, en homenaje al emperador Carlos V, a cuyo secretario había dedicado el libro. Más tarde, Narváez acompañó a Felipe II, hijo de Carlos, en sus viajes por Flandes, Alemania e Italia.

Teniendo en cuenta la fama que alcanzó la composición en el siglo XVI, y si consideramos que Amendux pasó cuatro meses en Flandes, que elevó una petición al propio Felipe II y que su estatus económico le permitió formarse y cultivarse también en Tudela y Zaragoza, no parece demasiado disparatado pensar que pudo en algún momento conocer la Canción del Emperador.

La música fue grabada en los estudios Lezoti de Oyarzun bajo la dirección de Matthieu Haramboure, por un conjunto de cámara formado por los siguientes componentes:

- Mohamed Boujalal (laúd árabe)
- Maitena Duhalde (canto)
- Catalina Escobar (violín)

- Virgile Guglielmi (violín)
- Benoit Lamerain (guitarra barroca)
- Marie Laurence Tauziede (viola da gamba)

Como escenario para el vídeo se eligió el claustro plateresco del monasterio de Irache en Ayegui, del siglo XVI. El vídeo fue producido por Julien Bachelier (Bonne Graine), y el maquillaje corrió a cargo de Olaia Santacilia.

El resultado final se proyectó en la exposición del Archivo Real y General de Navarra, y próximamente se difundirá a través del canal de Youtube de Euskarabidea-Instituto Navarro del Euskera.

4. LIBRO

El último proyecto vinculado al aniversario se encuentra todavía en proceso. Se trata de un libro de carácter científico con contribuciones de investigadores que desarrollan su labor en diversas parcelas de la lingüística, filología y literatura vascas.

Esta publicación contará con más de una treintena de trabajos sobre sociolingüística, dialectología, gramática formal, filología, historia de la lengua, tipología, literatura, enseñanza u onomástica entre otras disciplinas, escritos tanto por lingüistas de larga trayectoria como por investigadores pertenecientes a las nuevas generaciones.

En definitiva, el libro pretende dar una imagen general de la situación de los estudios de lingüística, filología y literatura vascas, además de contribuir con nuevas teorías y metodologías al estudio de la lengua vasca en el futuro.

Ekaitz SANTAIZILIA
Director de *Fontes Linguae Vasconum*